

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU.....	1
CHƯƠNG 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ CƠ CHẾ TỔ CHỨC THANH TOÁN QUA NGÂN HÀNG TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG.....	3
1.1. Sự phát triển của cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng.....	3
1.1.1. Cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng và các yếu tố tác động.....	3
1.1.1.1. Điều kiện kinh tế.....	4
1.1.1.2. Điều kiện xã hội.....	5
1.1.1.3. Điều kiện khoa học kỹ thuật và công nghệ thanh toán.....	6
1.1.2. Sự phát triển của cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng trong lịch sử phát triển kinh tế.....	7
1.2. Cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng trong nền kinh tế thị trường.....	13
1.2.1 Cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng trong nền kinh tế thị trường.....	13
1.2.1.1. Chủ thể tham gia thanh toán.....	14
1.2.1.2. Tổ chức thanh toán qua ngân hàng.....	18
1.2.1.3. Các phương tiện thanh toán	23
1.2.1.4. Các hệ thống thanh toán.....	27
1.2.1.5. Cơ sở pháp lý của cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng	30
1.2.2 Các yêu cầu cơ bản đối với cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng trong điều kiện nền kinh tế thị trường.....	33
1.2.2.1. Hiệu quả.....	33
1.2.2.1.1. Thời gian thanh toán.....	33
1.2.2.1.2. Chi phí giao dịch thanh toán.....	35
1.2.2.2. Giảm thiểu rủi ro.....	36
1.2.3. Vai trò của cơ chế thanh toán trong nền kinh tế thị trường đối với ngân hàng trung ương.....	38
1.2.3.1. Vai trò của cơ chế thanh toán đối với việc thực thi chính sách tiền tệ.....	39
1.2.3.2. Vai trò của cơ chế thanh toán đối với sự ổn định hệ thống tài chính.....	41

1.2.4.	Vai trò của ngân hàng trung ương trong sự phát triển của cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng trong nền kinh tế thị trường.....	43
1.3.	Kinh nghiệm phát triển cơ chế thanh toán tại một số nước trên thế giới.....	44
1.3.1.	Ba Lan.....	45
1.3.2.	Nga.....	49
1.3.3.	Trung Quốc.....	51
1.3.4.	Hàn Quốc.....	51
CHƯƠNG 2.	THỰC TRẠNG VỀ CƠ CHẾ TỔ CHỨC THANH TOÁN QUA NGÂN HÀNG Ở VIỆT NAM.....	54
2.1.	Thực trạng về hoạt động thanh toán qua ngân hàng trong những năm qua.....	54
2.1.1.	Tổng quan về thanh toán.....	54
2.1.2.1.	Sử dụng các phương tiện thanh toán.....	58
2.1.2.1.	Ngân phiếu thanh toán.....	59
2.1.2.2.	Séc.....	59
2.1.2.3.	Ủy nhiệm chi.....	59
2.1.2.4.	Ủy nhiệm thu.....	60
2.1.2.5.	Thư tín dụng.....	60
2.1.2.6.	Các loại thẻ ngân hàng.....	60
2.1.3.	Các hệ thống thanh toán qua ngân hàng	63
2.1.3.1.	Thanh toán nội bộ trong hệ thống ngân hàng.....	63
2.1.3.2.	Thanh toán bù trừ qua ngân hàng.....	65
2.1.3.3.	Thanh toán qua tài khoản tiền gửi tại NHNN.....	66
2.1.4.	Thanh toán trong khu vực dân cư.....	68
2.1.5.	Hoạt động thanh toán SWIFT.....	70
2.2.	Những kết quả đạt được trong lĩnh vực thanh toán.....	71
2.2.1.	Các văn bản chế độ về thanh toán.....	72
2.2.2.	Phát triển các hệ thống thanh toán hạ tầng kỹ thuật, mô hình tổ chức thanh toán.....	74
2.2.3.	Phát triển các phương tiện thanh toán, các dịch vụ ngân hàng..	77

2.3.	Một số tồn tại trong cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng ở Việt Nam.....	82
2.3.1.	Cơ sở pháp lý.....	85
2.3.2.	Hệ thống thanh toán.....	87
2.3.3.	Các phương tiện thanh toán.....	87
2.3.3.1.	Séc.....	87
2.3.3.2.	Ngân phiếu thanh toán.....	88
2.3.3.3.	Thẻ thanh toán.....	89
2.3.4.	Các khó khăn khách quan.....	90
2.3.4.1.	Về vốn.....	90
2.3.4.2.	Về thói quen của dân chúng.....	90
2.3.4.3.	Về tổ chức hệ thống.....	91
2.3.4.4.	Về thu nhập của dân cư.....	91
2.3.4.5.	Về địa lý.....	91
2.3.5.	Nguyên nhân của những tồn tại trong cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng ở Việt Nam.....	92
CHƯƠNG 3.	CÁC GIẢI PHÁP VÀ KIẾN NGHỊ.....	95
3.1.	Những định hướng.....	95
3.1.1.	Những thuận lợi.....	95
3.1.1.1.	Các nhân tố kinh tế xã hội.....	96
3.1.1.2.	Lòng tin dân chúng.....	96
3.1.1.3.	Dân trí, trình độ văn hoá và thu nhập của người dân.....	97
3.1.1.4.	Pháp luật về ngân hàng và về thanh toán không dùng tiền mặt.....	98
3.1.1.5.	Công nghệ ngân hàng.....	99
3.1.1.6.	Trình độ năng lực cán bộ ngân hàng.....	99
3.1.2.	Những khó khăn cần giải quyết.....	100
3.1.3.	Những dự báo về phát triển thanh toán.....	101
3.1.3.1.	Tăng trưởng kinh tế đến năm 2005 và 2010.....	101
3.1.3.2.	Thu nhập bình quân đầu người.....	102
3.1.3.3.	Nhu cầu chi tiêu cá nhân tăng.....	103
3.1.3.4.	Phát triển dịch vụ và siêu thị.....	103

3.1.4.	Xây dựng mô hình hệ thống thanh toán.....	104
3.1.4.1.	Cách thức để ghi nhận một chỉ định thanh toán.....	105
3.1.4.2.	Hệ thống chuyển tài.....	105
3.1.4.3.	Giao hoán các chỉ định thanh toán.....	106
3.1.4.4.	Quyết toán các khoản thanh toán.....	106
3.1.5.	Quan hệ thanh toán trong nước.....	107
3.1.6.	Quan hệ thanh toán quốc tế.....	111
3.2.	Các giải pháp hoàn thiện cơ chế tổ chức thanh toán qua ngân hàng trong nền kinh tế thị trường ở Việt Nam.....	112
3.2.1.	Giải pháp hoàn thiện cơ sở pháp lý.....	112
3.2.1.1.	Nghị định thanh toán.....	112
3.2.1.2.	Nghị định Séc.....	115
3.2.2.	Giải pháp hoàn thiện bộ máy tổ chức và mạng lưới thanh toán.....	118
3.2.2.1	Mạng lưới ngân hàng thương mại, các tổ chức tín dụng.....	118
3.2.2.2.	Đào tạo nâng cao trình độ đội ngũ cán bộ.....	119
3.2.2.3.	Tổ chức thanh toán hiệu quả.....	120
3.2.3.	Giải pháp hiện đại hoá cơ sở kỹ thuật.....	121
3.2.4.	Giải pháp hoàn thiện quy trình kỹ thuật nghiệp vụ thanh toán..	122
3.2.4.1.	Tổ chức trung tâm thanh toán bù trừ và thị trường liên ngân hàng.....	122
3.2.4.2.	Ứng dụng công nghệ xử lý thanh toán đại chúng với khối lượng lớn.....	123
3.2.4.3.	Ứng dụng công nghệ hiện đại	123
3.2.5.	Giải pháp mở rộng phạm vi và đối tượng thanh toán.....	124
3.2.5.1.	Hàng hoá bán tại các siêu thị.....	124
3.2.5.2.	Trả tiền điện, nước, nhà, thuế.....	125
3.2.5.3.	Các dịch vụ mới.....	125
3.3.	Một số kiến nghị.....	126
3.3.1.	Có chính sách khuyến khích mở rộng thanh toán trong dân cư	126
3.3.2.	Cho vay tiêu dùng.....	127
3.3.3.	Tổ chức hiệp tác, liên kết giữa các tổ chức tín dụng.....	127
3.3.4.	Chuẩn bị thành lập công ty chuyên trách về séc, thẻ.....	128
	KẾT LUẬN.....	130

BẢNG BIỂU

Bảng 1. Tỷ trọng các phương tiện thanh toán.....	62
Bảng 2. Tỷ trọng số món của các phương tiện thanh toán.....	62
Bảng 3. Thanh toán qua trung tâm thanh toán bù trừ.....	66
Bảng 4. Tỷ lệ thanh toán qua các hệ thống thanh toán.....	67
Bảng 5. Những bước phát triển về cơ chế thanh toán.....	72
Bảng 6. Doanh số thanh toán các loại thẻ tại Việt Nam 1996-1997..	79

LỜI MỞ ĐẦU

Trong những năm gần đây, cơ chế tổ chức thanh toán của Việt Nam đã có những biến đổi theo chiều hướng tích cực. Giới doanh nghiệp và dân chúng đã được tiếp cận với một số loại dịch vụ và phương tiện thanh toán mới, hiện đại, sử dụng thuận tiện, an toàn hơn. Đây có thể coi là một xu hướng tất yếu trong sự phát triển cơ chế và tổ chức thanh toán bởi tác động và yêu cầu của nền kinh tế thị trường.

Tuy nhiên cho đến nay nền kinh tế Việt Nam vẫn được coi là một nền kinh tế tiền mặt vì tiền mặt còn chiếm tỷ trọng lớn trong tổng phương tiện thanh toán. Điều đó thực chất phản ánh sự chậm phát triển của cơ chế thanh toán hiện hành, với những hạn chế lớn về các yếu tố hạ tầng cũng như về cơ sở pháp lý đối với việc phát triển dịch vụ thanh toán và phương tiện thanh toán.

Có rất nhiều cuộc tranh luận xung quanh các vấn đề về cơ chế tổ chức thanh toán. Song tất cả đều cho rằng cơ chế thanh toán hiện nay của chúng ta cần được hoàn thiện sớm để hoạt động thanh toán ngân hàng có thể đáp ứng các nhu cầu tăng lên của giao dịch thương mại trong nước cũng như phù hợp với xu thế hội nhập trên trường quốc tế.

Những đặc trưng riêng biệt của nền kinh tế thị trường tại Việt Nam đặt ra cho các học giả kinh tế, các nhà hoạch định chính sách trong lĩnh vực thanh toán ngân hàng những câu hỏi cần lời giải đáp như: việc hoàn thiện cơ chế thanh toán ở nước ta nên tiến hành như thế nào? Hệ thống thanh toán ngân hàng hiện đại hoá được thực hiện dần từng bước hay tiến ngay tới công nghệ tối tân của thế giới? Vai trò quản lý Nhà nước của Ngân hàng Nhà nước đối với sự phát triển này ra sao? Các ngân hàng thương

mại có thể làm gì bằng nội lực của chính mình trong việc phát triển cơ chế thanh toán?...

Đề tài về hoàn thiện cơ chế tổ chức thanh toán trong nền kinh tế thị trường cố gắng đưa ra lời giải đáp, với mục tiêu thúc đẩy sự phát triển hoạt động thanh toán qua ngân hàng trong thời gian trước mắt từ năm 2000 đến 2005. Đề tài được nhóm nghiên cứu khoa học của Vụ Chính sách tiền tệ thực hiện, với sự hợp tác và giúp đỡ của một số chuyên gia thuộc lĩnh vực thanh toán trong ngành ngân hàng, bằng phương pháp nghiên cứu lý luận, kinh nghiệm và xu hướng chung của thế giới, kết hợp với phân tích thực trạng hoạt động thanh toán tại Việt Nam, để trên cơ sở đó đề xuất các giải pháp và kiến nghị có thể áp dụng vào điều kiện cụ thể của nền kinh tế thị trường ở Việt Nam.

Chắc chắn công trình nghiên cứu còn những hạn chế và khiếm khuyết bởi lẽ, nội dung nghiên cứu khá phức tạp, có liên quan đến nhiều cơ chế chính sách. Nhóm tác giả rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của các nhà khoa học, các chuyên gia, cán bộ quản lý trong và ngoài ngành ngân hàng để hoàn thiện và nâng cao hơn giá trị nội dung nghiên cứu của đề tài.